

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 16 februari 1928 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om ersättning åt nämndemän för nämndemansuppdragets fullgörande.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 164, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Schlyter* anhållit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, huruvida och i vilken omfattning ersättning må tillerkännas nämndemän för de kostnader, som äro förenade med nämndemansuppdragets utförande, utöver vad för närvarande i dylikt avseende är stadgat, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av detta övervägande må föranledas.

Beträffande de skäl, motionären anført till stöd för sin hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

I det i motionen framställda yrkandet hava nio av kammarens ledamöter instämt.

Nämndemansbefattningen är i huvudsak ett oavlönat förtroendeuppdrag. I åtskilliga fall har emellertid ersättning tillerkänts nämndemän för fullgörandet av deras uppdrag. En närmare redogörelse härutinnan lämnas i de nedan omförmälda vid 1927 års riksdag väckta motionerna I: 124 och II: 180, till vilka utskottet tillåter sig hänvisa. Det må emellertid här erinras om de viktigaste fallen, nämligen att ersättning beretts nämndemännen för inställelse vid brottmålsrannsaking å urtima ting eller extra rättegångsdag under lagtima ting så ock vid tingssammanträden med tremansnämnd.

Gällande bestämmelser om ersättning åt nämndemän.

Den i förevarande motion väckta frågan har vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens behandling. I utlåtande över en vid 1898 års riksdag avgiven motion i ämnet anförde statsutskottet:

Tidigare behandling av fråga om ersättning för nämndemansuppdrag.

Enär nämndemansinstitutionen är och, enligt utskottets mening, bör förbliva byggd på den grundsats, att befattningen såsom nämndeman är ett på medborgarnas förtroende grundat hedersuppdrag, för vilket avlöning ej bör uppbäras, får utskottet, vilket icke försport, att någon svårighet uppstått att finna lämpliga personer till besättande av lediga nämndemansbefattningar, hemställa, att förevarande motion icke må av riksdagen bifallas.

1898, 1901 och 1902 års riksdagar.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Vid behandling åren 1901 och 1902 av motioner i samma ämne intog statsutskottet enahanda ståndpunkt, och ej heller dessa motioner vunno riksdagens bifall.

1918 års
riksdag.

Då 1918 års lagtima riksdag fattade beslut om reseersättning till nämndeman för inställelse vid tingssammanträde med tremansnämnd i huvudsaklig överensstämmelse med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag, förelåg emellertid ånyo i en inom andra kammaren väckt motion ett förslag i ämnet, avseende att ej blott reseersättning utan jämväl dagtraktamente till närmare angivet belopp skulle tillerkännas nämndeman, som hade att tjänstgöra å sammanträde med tremansnämnd. I den sålunda väckta frågan yttrade lagutskottet i utlåtande nr 34 följande:

Ehuru i allmänhet ej någon olägenhet torde hava visat sig vid tillämpning av nuvarande ordning, enligt vilken nämndemansbefattningen är ett oavlönat förtroendeuppdrag, kan dock samma ordning verka såsom ett penningstreck, som hindrar valet av de personer, åt vilka flertalet väljare helst skulle anförtro uppdraget. Emellertid anser utskottet, att om dagtraktamente tillerkännes nämndemän vid de tillfällen, vilka avses i motionen, dagtraktamente också bör ifrågakomma för nämndemän, vilka tjänstgöra under de allmänna rättegångsdagarna. Denna fråga är dock av den invecklade beskaffenhet, att densamma tarvar en grundligare utredning än utskottet är i tillfälle att åstadkomma. Utskottet är därför av den mening, att riksdagen bör, med godtagande av Kungl. Maj:ts förslag om reseersättning till nämndemännen för inställelse å sammanträden med tremansnämnd, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vilken omfattning ersättning må tillerkännas nämndemän för de kostnader, som äro förenade med nämndemansuppdragets utförande utöver vad för närvarande i dylikt avseende är stadgat.

Under åberopande av vad lagutskottet sålunda anfört, hemställde riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 april 1918, nr 126, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, huruvida och i vilken omfattning ersättning måtte tillerkännas nämndemän för de kostnader, som vore förenade med nämndemansuppdragets utförande, utöver vad för närvarande i dylikt avseende vore stadgat, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av detta övervägande kunde föranledas.

Med anledning av denna riksdagens framställning anbefallde Kungl. Maj:t de sakkunniga, vilka tillkallats för revision av resereglementet, att avgiva utlåtande över framställningen. De sakkunniga införskaffade yttranden i ämnet från häradshövdingarna och nämnderna i rikets domsagor, och i det övervägande flertalet av de inkomna yttrandena tillstyrktes utsträckning av nämndemäns rätt till ersättning för ifrågavarande kostnader. Den årliga totalkostnaden för reseersättning och dagtraktamente till nämndemännen för inställelse vid lagtima och urtima ting skulle enligt de sakkunnigas under vissa förutsättningar (dagtraktamente 15 kronor; åtta nämndemän för varje allmänt tingssammanträde) uppgjorda approximativa beräkningar belöpa sig

Utredning av
reseregle-
ments-sak-
kun-
niga.

till 1,050,000—1,350,000 kronor, därav omkring 675,000 kronor reseersättning och återstoden dagtraktamente. De sakkunnigas utredningsarbete har emellertid icke i vidare mån fullföljts.

Jämväl processkommissionen har i sitt betänkande angående rättegångsväsendets ombildning uttalat sig i förevarande fråga. I detta uttalande anför kommissionen bland annat, att de skäl för allmänna bestämmelser om ersättning till nämndemän, som legat bakom riksdagens omförmälda skrivelse, komme att med icke mindre styrka göra sig gällande i den nya domstolsorganisationen, som med få undantag förutsatte täta domstolssammanträden över hela riket och som riktade sina krav på deltagande i rättsskipningen till en betydligt vidare lekmanakrets än det nuvarande domstolsväsendet. Processkommissionen har dock icke ansett sig böra närmare ingå på grunderna för ifrågavarande ersättnings beräkning, då kommissionen utgått från att vid genomförandet av den nya rättegångsordningen den ovannämnda utredningen i ämnet avslutats och jämväl lett till allmänna stadganden om ersättning till nämndemän. I kostnadsfrågan uttalar processkommissionen den förmodan, att det vore sannolikt, att den nya organisationen på det hela komme att medföra någon höjning av de med avseende å nuvarande förhållanden beräknade kostnaderna.

Processkommissionen.

Vid 1927 års riksdag väcktes tre motioner i ämnet, nämligen motionen I: 124 av herr *Schlyter* med instämmande beträffande motionens syfte av herr *Edw. Larson m. fl.* samt den därmed likalydande motionen II: 180 av herr *Leo* ävensom motionen I: 158 av herr *Luterkort*. I motionerna hemställdes om utredning rörande ersättning åt nämndemän för nämndemansuppdragets fullgörande samt om framläggande av förslag i ämnet för 1928 års riksdag.

1927 års riksdag.

I utlåtande nr 30 anförde första lagutskottet följande:

Utskottet intager till den i motionerna väckta frågan samma ståndpunkt, som kom till uttryck i 1918 års lagutskotts utlåtande nr 34 och som föranledde riksdagens berörda skrivelse med begäran om utredning och förslag i detta ämne. Enligt utskottets mening bör följaktligen den avbrutna utredningen åter upptagas, och synes den böra verkställas utan samband med den fortsatta behandlingen av processkommissionens förslag till rättegångsväsendets ombildning. Vid utredningen böra givetvis beaktas de förändrade förhållanden, som i olika hänseenden inträtt, sedan ärendet senast var föremål för undersökning. Med hänsyn bland annat därtill, att antalet tingsammanträden vid många häradsrätter ökats och att nya grunder för beräkning av reseersättning vid förrättning i statens ärenden meddelats, påfordras uppenbarligen nya kostnadsberäkningar. Att staten vid ett genomförande av förslaget skall gälda såväl reseersättning som dagtraktamente åt nämndemännen, finner utskottet med hänsyn till uppdragets natur principiellt riktigt.

Utskottet förutsatte, att utredningen verkställdes så skyndsamt, som förhållandena medgäve.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, huruvida och i vilken omfattning ersättning måtte till-

erkännas nämndemän för de kostnader, som vore förenade med nämndemansuppdragets utförande, utöver vad för närvarande i dylikt avseende vore stadgat, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av detta övervägande kunde föranledas.

Vid utlåtandet var fogad en reservation av åtta av utskottets ledamöter, vilka på anförda skäl yrkat, att ifrågavarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid frågans behandling i riksdagen stannade kamrarna i olika beslut, i det att första kammaren med 54 röster mot 44 godkände den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, varemot andra kammaren utan rösträkning biföll utskottets hemställan. Frågan hade alltså förfallit.

Utskottet.

Då utskottet beträffande den i motionen behandlade frågan alltjämt intager den ståndpunkt, som kommit till uttryck i utskottets vid 1927 års riksdag avgivna utlåtande i anledning av de då väckta motionerna i samma ämne, får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, huruvida och i vilken omfattning ersättning må tillerkännas nämndemän för de kostnader, som äro förenade med nämndemansuppdragets utförande, utöver vad för närvarande i dylikt avseende är stadgat, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av detta övervägande kan föranledas.

Stockholm den 16 februari 1928.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar Åkerman, Klefbeck, Larson i Lerdala, Borell, Schlyter, John O. Karlsson* och Bismark;

från andra kammaren: herrar Lindqvist i Halmstad*, af Ekenstam, Leo, Karlsson i Vätö*, Carlson i Mölndal*, Olsson i Rimforsa, Persson i Trången och Christenson i Södertälje.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herrar *Borell, Bissmark, Persson* i Trången och *Christenson* i Södertälje, vilka yrkat, att utskottets eget yttrande bort erhålla följande lydelse:

»Den uppoffring, som nämndeman får underkasta sig för inställelse vid häradsrätt, kan givetvis vara synnerligen betungande och drabbar hårdare, i den mån avståndet från vederbörandes hemort till tingsstället är större. Bördan kommer alltså jämväl att drabba synnerligen ojämnt. Då det blivit i utskottet upplyst, att frågan för närvarande icke är under övervägande hos Kungl. Maj:t, torde skäl föreligga för riksdagen att anhålla om utredning angående ersättning till nämndemän för resekostnader. Vad åter angår spörsmålet om ersättning till nämndemän jämväl utöver resekostnaderna, synes oss detsamma utan större olägenhet kunna vila i avvaktan på lösningen av frågan om en mera omfattande omläggning av domstolsorganisationen och processväsendet i övrigt.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vilken omfattning ersättning må tillerkännas nämndemän för med nämndemansuppdragets utförande förenade resekostnader, utöver vad för närvarande i dylikt avseende är stadgat, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av denna utredning må föranledas.»;

2) av herr *af Ekenstam*, som anför:

»Utan att taga ställning till frågan, om och i vilken omfattning ersättning för nämndemansuppdrag, utöver vad redan sker, bör utgå, anser jag skäl ej förefinnas för riksdagen att nu upprepa den av riksdagen tidigare gjorda framställningen i ärendet till Kungl. Maj:t. Då med vissitet lärer kunna antagas, att frågan om mer eller mindre omfattande omläggning av processväsendet inom en ej alltför långt avlägsen tid kommer att föreläggas riksdagen, därvid en av de centrala punkterna säkerligen blir frågan om lekmanneelementets insats i rättsskipningen, synes nu ifrågasvarande ärende lämpligen böra i samband därmed upptagas och avgöras. Någon våda för ett sådant uppskjutande av frågan synes ej förefinnas, då hittills icke försports svårighet att under nu gällande ordning besätta nämndemansbefattningarna. För ett sådant uppskov med frågan, som är av betydande ekonomisk räckvidd, tala ock statsfinansiella skäl.

De beräknade eventuella kostnaderna i förevarande fall hava approxima-

tivt beräknats till en summa, som kan stiga till 1,350,000 kronor. Men detta var en för en del år sedan verkställd approximativ beräkning. Man torde emellertid med trygghet kunna påstå, att om det redan nu är svårt att med tillförlitlighet beräkna, till vilka summor ifrågavarande ersättningsbe-
lopp under gällande processordning komma att uppgå, torde det vara ännu svårare att beräkna utgifterna i detta avseende efter en omfattande omlägg-
ning av processväsendet, som synes förutsätta vida tätare domstolssamman-
träden än de nuvarande, och där omfånget av lekmännens deltagande
ännu är okänt. Det torde därför icke vara lämpligt att redan nu fastslå,
att riksdagen önskar, att nämndemännen skola hava ersättning för de kost-
nader, som äro förenade med nämndemansuppdragets utförande, utöver vad
för närvarande i dylikt avseende är stadgat.

Jag hemställer fördenskull,

att förevarande motion icke måtte till någon riks-
dagens åtgärd föranleda.»